

ПРОТИДІЯ ГЕНДЕРНИМ СТЕРЕОТИПАМ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Актуальність теми. У сучасному соціально активному суспільстві гендерні стереотипи залишаються актуальною й важливою проблемою, яка впливає на соціальні, економічні та правові аспекти співіснування. У правозахисних міжнародно-правових актах проблема гендерних стереотипів і протидія їх проявам визначена значущою й актуальною для забезпечення рівності та справедливості.

Поняття «гендерні стереотипи» належить до узагальнених уявлень, що стосуються ролей, поведінки та характеристик, які приписуються особам на підставі їх статі. Ці соціальні стереотипи формувалися під впливом різних соціально-культурних та історичних особливостей, і в сучасному світі можуть утверджувати та пропагувати нерівність, викликати дискримінацію на основі гендеру.

Огляд літератури. На сьогодні проблематика гендерних стереотипів та відносин, що виникають на їх ґрунті в сучасному суспільстві, висвітлена у багатьох наукових та публіцистичних публікаціях. Серед дослідників, які аналізують різні питання прояву гендерних стереотипів у суспільних відносинах, – Н. Власенко, Ю. Галустьян, О. Дашковська, І. Жеребкіна, Т. Карась, М. Корякалов, М. Маєрчик, Н. Марук, М. Марченко, Т. Марценюк, С. Оксамитна, О. Пищуліна, І. Работіна, Н. Сидоренко, М. Скорик та ін.

У контексті теми нашого дослідження необхідно також окремо відзначити науковців, які проводили дослідження нормативно-правового забезпечення регулювання гендерних відносин. Проблематиці правового регулювання гендерних відносин присвячені наукові розвідки таких авторів, як: І. Андрусак, Н. Аніщук, М. Боровцова, О. Васильченко, Є. Вознюк, Т. Ганзицька, І. Грицай, І. Іванов, Н. Камінська, К. Левченко, В. Малюга, Т. Мельник, Н. Оніщенко, Н. Романова, В. Супрун, Г. Христова, О. Цимбал, Т. Фулей та ін.

Мета. Цей науковий доробок присвячений дослідженню нормативно-правових засобів, якими міжнародно-правові інструменти впливають на протидію гендерним стереотипам у контексті базових міжнародних конвенцій, угод та правових механізмів, прийнятих Організацією Об'єднаних Націй, що спрямовані на елімінацію стереотипів, що обмежують можливості осіб на підставі їх статі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичний аналіз протидії гендерним стереотипам у чинних міжнародно-правових актах дає змогу визначити ефективні стратегії для їх подолання в міжнародному праві та міждержавних відносинах, що виникають на їх підставі.

Сучасна система міжнародних відносин базується на міжнародних документах, прийнятих Організацією Об'єднаних Націй, тому першочерговим міжнародним нормативним актом, що зафіксував базові положення загальної рівності людей є Статут ООН (далі – Статут) [1], що був підписаний 26 червня 1945 року в Сан-Франциско на заключному засіданні Конференції Об'єднаних Націй та набув чинності 24 жовтня 1945 року.

Слід зазначити, що цей нормативний акт не містить конкретних положень щодо протидії гендерним стереотипам, його головна мета полягає в забезпеченні міжнародного миру та безпеки, сприянні співробітництву між націями та розвитку дружніх відносин між народами. Проте преамбула Статуту містить загальні принципи та цінності, які лежать в основі діяльності ООН. У преамбулі зазначено важливе зобов'язання до «...утвердження віри в основні права людини, у гідність і цінність людської особистості, у рівноправність чоловіків та жінок» [1].

Стаття 1 Статуту визначає основні цілі та принципи діяльності ООН, серед яких важливим для нашого дослідження є «...здійснення міжнародного співробітництва в сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру й у заохоченні та розвитку поваги до прав людини й основних свобод для всіх, без розрізнення раси, статі, мови та релігії» [1]. Ці положення зафіксували та підтвердили зобов'язання ООН щодо реалізації політики гендерної рівності та боротьби з усіма формами дискримінації на основі статі та надали юридичного змісту подальшим заходам щодо захисту прав чоловіків і жінок та підтримки рівноправності між ними.

Маємо також обов'язково відзначити Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (англ. – International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) [2] і Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (англ. – International Covenant on Civil and Political Rights) [3], прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року, які хоча й не конкретизують питання протидії гендерним стереотипам, проте визначають базові антидискримінаційні положення за ознакою статі щодо дотримання визначених прав і свобод людини.

Важливим міжнародним актом, в якому зафіксовано заходи щодо протидії гендерним стереотипам, є Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (англ. – Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women, CEDAW (далі – CEDAW), прийнята 18 грудня 1979 року Генеральною Асамблеєю ООН [4]. CEDAW є ключовим міжнародним документом, який встановлює стандарти і зобов'язання держав щодо захисту прав жінок і боротьби з усіма формами дискримінації на основі статі.

Серед основних положень Конвенції, що висвітлюють міжнародно-правові заходи протидії гендерним стереотипам, можна визначити такі.

По-перше, CEDAW визначає суспільну шкідливість гендерних стереотипів, що можуть сприяти дискримінації жінок та обмежувати їхні можливості у всіх сферах життя, включаючи освіту, працю, політику та сімейне життя. По-друге, Конвенція закликає держави-учасниці до прийняття зобов'язань щодо реалізації заходів для ліквідації гендерних стереотипів і створення сприятливих умов для досягнення рівності між чоловіками та жінками в усіх аспектах життя. По-третє, держави-учасниці зобов'язані вживати заходів для запобігання поширенню гендерних стереотипів щодо жінок у системі освіти та забезпечення доступу до освіти. По-четверте, CEDAW визнає, що деякі форми насильства проти жінок можуть бути викликані гендерними стереотипами, і закликає держави усувати причини та наслідки такого насильства.

Для нашого дослідження, безсумнівно, важливе значення мають статті 17–22 Конвенції [4], що визначають процедуру й механізми нагляду за виконанням її вимог. Зазначені механізми ґрунтуються на принципі підготовки регулярних доповідей, що аналізують виконання положень Конвенції в державах-сторонах.

Обов'язково потрібно зазначити, що Конвенція запровадила важливий інструмент задля реалізації зазначених нормативів, ратифікаційних та імплементаційних процедур у національне законодавство країн-сторін угоди, а саме – створення Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок (далі – Комітет).

Цей Комітет складається на сьогодні з 23 незалежних експертів з прав жінок з різних країн світу, які здійснюють моніторинг виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [5].

Обов'язково на продовження правових механізмів протидії гендерним стереотипам цього Комітету маємо відзначити додатково Факультативний протокол (англ. – Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) [6] від 10 грудня 1999 року до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Положення Факультативного протоколу (далі – ФП) до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок у контексті протидії гендерним стереотипам розширюють можливості для захисту прав жінок, надаючи їм право на індивідуальну скаргу до Комітету у випадках порушення їхніх прав, визначених Конвенцією. Скарги до Комітету можуть бути подані лише після вичерпання всіх доступних національних засобів правового захисту, окрім випадків, коли їх застосування є не виправдано затягнутим або не дає позитивного результату [6].

Комітет також через власні рекомендації пропонує усім суверенним державам інформувати громадськість щодо структури та змісту звітів, представлених в ООН з питань ліквідації дискримінації щодо жінок. Слід зазначити, що на сьогодні на офіційному сайті Комітету наявні для дослідження та впровадження в суспільно-політичне та правове поле держав-учасниць 39 рекомендацій [7], що стосуються як питань ліквідації дискримінації щодо жінок, так і проблематики цього дослідження.

З урахуванням викладеного слід зазначити, що Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок у нинішніх міжнародних соціально-політичних умовах відіграє важливу роль у протидії гендерним стереотипам, закликаючи держави вживати заходів для зміни соціокультурних норм, що сприяють дискримінації. У країнах, які її ратифікували, вона відіграє важливу роль у боротьбі з наслідками дискримінації, включаючи насильство, бідність, відсутність засобів правового захисту, відмову в праві на спадщину тощо. Безперечно, важливість CEDAW полягає в її здатності стимулювати системні зміни, що спрямовані на забезпечення рівності та справедливості для всіх гендерних груп.

Важливим міжнародно-правовим актом для нашого дослідження є Декларація про усунення насильства проти жінок (англ. – Declaration on the Elimination of Violence Against Women), яка прийнята без відповідної процедури голосування Генеральною Асамблеєю ООН у резолюції 48/104 від 20 грудня 1993 року [8]. Стаття 1 цієї Декларації визначає термін «насильство щодо жінок» як будь-який акт гендерного насильства, який завдає або може завдати фізичної, сексуальної чи психологічної шкоди або страждань жінкам, включаючи погрози такими актами, примус або свавільне позбавлення свободи, чи відбувається це у громадському чи приватному житті [8]. Також ст. 3 визначає право жінок на рівне використання і захист усіх прав людини та основоположних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадянській або будь-якій іншій сфері [8].

Тож декларація, визначаючи термін «насильство щодо жінок», передбачає акти гендерного насильства, які спричиняють або можуть спричинити шкоду чи страждання жінкам, включаючи загрози такими діями, примус або свавільне позбавлення волі, якщо особливо це має місце в громадському або приватному житті. Крім того, Декларація підтвердила право жінок на рівне використання і захист усіх прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній або будь-якій іншій сфері. Визначені положення покликані розширити правову основу для захисту прав жінок і подолання гендерних стереотипів, що також гарантує рівність у доступі до правосуддя для всіх громадян, незалежно від статі.

Продовжуючи аналіз міжнародно-правових актів, обов'язково маємо зосередитись на Пекінській декларації та Платформі дій (англ. – Beijing Declaration and Platform for Action) [9], що прийняті на Четвертій всесвітній конференції ООН з питань жінок у 1995 році.

Аналізуючи цей міжнародно-правовий акт, маємо зазначити, що він визначає важливі положення щодо протидії гендерним стереотипам. Зокрема, ст. 8 Пекінської декларації дій констатує рівноправність чоловіків і жінок, що консолідує суспільство до вжиття заходів для зміни уявлень про ролі статей у вихованні в дусі всебічної рівності.

Стаття 12 Декларації проголошує розширення прав жінок на свободу думки, совісті, релігії та переконань, що є невід'ємною складовою боротьби з гендерними стереотипами [9]. Визначені положення покликані сприяти максимальній реалізації моральних, етичних, духовних та інтелектуальних потреб жінок, що, своєю чергою, дає змогу формувати своє життя відповідно до власних сподівань, а також сприяє руйнуванню стереотипів, які обмежують ці можливості.

Крім того, у ст. 13 Пекінської декларації відзначається важливість залучення жінок до процесу прийняття рішень на всіх рівнях суспільства, включаючи політичні та економічні сфери [9]. Це стимулює створення більш рівних умов для представництва жінок у рішеннях, що впливають на їхнє життя, та сприяє подоланню гендерних стереотипів, які можуть ускладнювати їхню участь у суспільно-політичному житті.

Важливою для реалізації заходів протидії гендерним стереотипам є положення ст. 15 Декларації, які проголошують рівні права, можливості та доступ до ресурсів, рівний розподіл сімейних обов'язків між чоловіками і жінками [9]. Визначені норми щодо рівних прав і можливостей для чоловіків та жінок, особливо в розподілі сімейних обов'язків, мають значний вплив на зміну та протидію гендерним стереотипам у суспільстві. Зокрема, рівномірний розподіл сімейних обов'язків

між чоловіками і жінками сприяє зменшенню уявлень про традиційні вже сформовані історичні ролі у сім'ї, вихованні дітей, веденні спільного господарства тощо.

Додатково у ст. 30 Декларації вказується на необхідність забезпечення рівних можливостей у сфері освіти та здоров'я, доступу до освітніх та медичних послуг без дискримінації на основі статі. Ці положення демонструють стратегічний підхід до створення сприятливого середовища, в якому жінки й дівчата можуть отримати доступ до освіти та медицини без будь-якої форми дискримінації або обмежень, пов'язаних з гендерними стереотипами. Такий підхід сприяє розвитку потенціалу кожної жінки і допомагає протидіяти та нівелювати вплив стереотипів, що обмежують їхні права та можливості у сфері вибору виду освіти, способів навчання, лікування, забезпечення власного здорового способу життя.

Безпосередньо у Платформі дій до цієї Декларації визначено принцип рівноправності всіх людей усіх вікових категорій і верств суспільства, що закликає до розбудови суспільства на основі поваги до прав людини й основних свобод, неупередженості та відсутності гендерних стереотипів.

Успішне здійснення цієї платформи передбачає впевнену прихильність урядів, міжнародних організацій та органів на всіх рівнях до принципів рівних прав, можливостей та участі жінок і чоловіків у різних сферах суспільства. Також у Платформі дій важливою є норма, що фіксує забезпечення фінансових ресурсів з боку держав-учасниць для діяльності з поліпшення становища жінок, що включає підтримку проєктів, спрямованих на усунення гендерних стереотипів та забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків.

Продовжуючи аналіз міжнародно-правових засобів і механізмів протидії гендерним стереотипам маємо відзначити також Декларацію тисячоліття Організації Об'єднаних Націй (англ. – United Nations Millennium Declaration) [10], прийняту резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї від 8 вересня 2000 року. Текст цієї Декларації декларує свободу і рівність як основоположні цінності для міжнародних відносин у XXI ст. Окремо підкреслюється рівність прав і можливостей для чоловіків і жінок на життя та виховання дітей у гідних людських умовах, що є необхідною умовою для розвитку [10].

Розширення прав і можливостей жінок розглядається як ефективний інструмент у боротьбі з бідністю, голодом та хворобами, що свідчить про визнання проблеми гендерної нерівності та наявних гендерних стереотипів як важливої перешкоди для сталого розвитку суспільства.

Декларація тисячоліття також висловлює рішучість у протидії усім формам насильства щодо жінок, акцентуючи на важливості гендерної рівності та безпеки для жінок. Безперечно, цей міжнародно-правовий акт є важливим для подальшої реалізації політики створення умов для забезпечення рівності чоловіків і жінок, проте важливо зауважити, що Декларація тисячоліття не містить чітких конкретизованих заходів чи стратегій щодо протидії гендерним стереотипам.

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири розвитку [11]. Заключним нормативним актом Саміту стало ухвалення «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» (англ. – Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 [12]. Про важливість та особливості цього документа свідчить те, що він був прийнятий без голосування на засіданні Генеральної Асамблеї ООН та затвердив 17 Цілей Сталого розвитку (далі – ЦСР) та 169 завдань для сучасного світу.

Слід зазначити, що ЦСР визначає механізми протидії гендерним стереотипам шляхом інтеграції гендерної рівності в усі аспекти розвитку сучасного глобалізованого суспільства та забезпечення рівних можливостей для всіх груп населення. Цим документом встановлюються конкретні цілі та завдання, спрямовані на забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до освіти, охорони здоров'я, економічних можливостей, участі в політичному житті та інших сферах суспільства та визначає механізми протидії гендерним стереотипам через включення специфічних цілей і завдань, що спрямовані на забезпечення гендерної рівності та емансипації.

До прикладу, Ціль 5. Гендерна рівність (англ. – Goal 5. Gender equality), у межах якої передбачено ряд конкретних завдань, що можуть реалізуватися у сфері протидії гендерним стереотипам. У межах цієї цілі передбачено ряд конкретних і чітких положень, включаючи припинення всіх форм

дискримінації та насильства проти жінок і дівчат, а також забезпечення участі жінок у прийнятті рішень на всіх рівнях. Пріоритетом є усунення всіх форм дискримінації щодо жінок і дівчат у всіх сферах життя, зокрема всіх видів насильства, дитячих, ранніх і примусових шлюбів, необхідність визнання рівної відповідальності в сім'ї та громадянському житті, забезпечення повної та ефективної участі жінок у прийнятті рішень та забезпечення рівних можливостей для лідерства на всіх рівнях [12].

Крім того, ЦСР розглядає гендерні стереотипи як перешкоду для досягнення рівності, визнаючи необхідність зміни у свідомості та культурі, щоб знищити шкідливі уявлення про ролі чоловіків і жінок у суспільстві. ЦСР спонукає держави ухвалювати відповідні законодавчі зміни та реалізувати політику, спрямовану на вирішення цих проблем, а також забезпечувати механізми моніторингу та звітності для відстеження прогресу в досягненні цілей гендерної рівності. Отже, документ надає конкретні директиви і рамки для дій на міжнародному й національному рівнях з метою подолання гендерних стереотипів та забезпечення істинної рівності між чоловіками та жінками.

Узагальнюючи дослідження Цілей сталого розвитку до 2030 року, маємо констатувати, що загалом цей міжнародно-правовий акт встановлює широкий спектр механізмів і заходів для протидії гендерним стереотипам, які спрямовані на створення справедливого, рівного суспільства, де кожна жінка та дівчина має рівні можливості та права.

Висновки. Підсумовуючи, маємо зазначити, що на рівні діючих міжнародно-правових актів, прийнятих ООН, передбачено цілий ряд комплексних механізмів протидії гендерним стереотипам в усіх сферах суспільного розвитку та соціальної взаємодії. Проте більшість із них мають суто декларативний характер або ж чітко не визначають процедурні питання реалізації прав і свобод, визначених у міжнародних актах.

Тому, з урахуванням особливостей положень міжнародно-правових актів Організації Об'єднаних Націй у сфері протидії гендерним стереотипам, можемо визначити такі рекомендації: а) включити чіткі та більш широкі визначення гендерних стереотипів у міжнародно-правові акти, щоб уникати неоднозначності та маніпулювання при імплементації норм у національне законодавство держав – членів ООН; б) забезпечити ширше охоплення поняття гендерних стереотипів, враховуючи їхні різновиди та особливості впливу на всі сфери життя суспільства, тобто протидія гендерним стереотипам повинна охоплювати не лише жінок, а й чоловіків, враховуючи взаємовідносини та очікування, які можуть ставити певні обмеження для обох статей; в) визначення конкретних санкцій і запровадження правового механізму відповідальності для тих країн, що поширюють чи утримуються від ліквідації гендерних стереотипів, уникають проведення імплементаційних процедур щодо гендерної рівності в національне законодавство, сприяють підтримці гендерних стереотипів як у межах держави, так і на міжнародному рівні; г) застосування чіткіших і ефективніших методів моніторингу та сприяння впровадженню заходів щодо гендерної рівності та ліквідації стереотипів через широку й активну співпрацю з громадянським суспільством; д) фінансова підтримка та стимулювання досліджень та освітніх програм, спрямованих на подолання гендерних стереотипів у суспільстві.

Отже, засоби й механізми протидії гендерним стереотипам у сучасному активному глобалізованому суспільстві є важливою складовою міжнародного права, оскільки це сприяє реалізації основних принципів справедливості, рівності та прав людини, тобто кожна особистість, незалежно від статі, може реалізовувати свій природний потенціал і користуватися всіма правами та свободами.

Список використаних джерел

1. United Nations Charter. Signed on 26 June 1945. Came into force on 24 October 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter> (дата звернення: 19.02.2024)
2. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR). Multilateral treaty. Adopted on 16 December 1966. Came into force on 3 January 1976. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights> (дата звернення: 20.02.2024)
3. International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). Multilateral treaty. Adopted on 16 December 1966. Came into force on 3 January 1976. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> (дата звернення: 20.02.2024)

4. Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW). International treaty. Adopted on 18 December 1979. Instituted on 3 September 1981. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women> (дата звернення: 21.02.2024)
5. Introduction to the Committee Committee on the Elimination of Discrimination against Women URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw> (дата звернення: 21.02.2024)
6. Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. Adopted by resolution of UN A/RES/54/4 of 6 October 1999. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-elimination-all-forms> (дата звернення: 22.02.2024)
7. General recommendations Committee on the Elimination of Discrimination against Women. URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw/general-recommendations> (дата звернення: 23.02.2024)
8. Declaration on the Elimination of Violence Against Women. Adopted without a vote by the United Nations General Assembly in the 48/104 resolution of 20 December 1993. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women> (дата звернення: 23.02.2024)
9. Beijing Declaration and Platform for Action: 4th World Conference on Women, Beijing, China, 4–15 September 1995. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1648092> (дата звернення: 24.02.2024)
10. United Nations Millennium Declaration. Adopted by General Assembly resolution 55/2 of 8 September 2000. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-millennium-declaration> (дата звернення: 24.02.2024)
11. Як ООН підтримує Цілі сталого розвитку в Україні. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (дата звернення: 24.02.2024)
12. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Adopted by General Assembly resolution № 70/1 of 25 September 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 24.02.2024)

References

1. United Nations Charter. Signed on 26 June 1945. Came into force on 24 October 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter> (дата звернення: 19.02.2024)
2. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR). Multilateral treaty. Adopted on 16 December 1966. Came into force on 3 January 1976. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights> (дата звернення: 20.02.2024)
3. International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). Multilateral treaty. Adopted on 16 December 1966. Came into force on 3 January 1976. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> (дата звернення: 20.02.2024)
4. Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW). International treaty. Adopted on 18 December 1979. Instituted on 3 September 1981. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women> (дата звернення: 21.02.2024)
5. Introduction to the Committee Committee on the Elimination of Discrimination against Women URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw> (дата звернення: 21.02.2024)
6. Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. Adopted by resolution of UN A/RES/54/4 of 6 October 1999. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-elimination-all-forms> (дата звернення: 22.02.2024)
7. General recommendations Committee on the Elimination of Discrimination against Women. URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw/general-recommendations> (дата звернення: 23.02.2024)
8. Declaration on the Elimination of Violence Against Women. Adopted without a vote by the United Nations General Assembly in the 48/104 resolution of 20 December 1993. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women> (дата звернення: 23.02.2024)
9. Beijing Declaration and Platform for Action: 4th World Conference on Women, Beijing, China, 4–15 September 1995. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1648092> (дата звернення: 24.02.2024)
10. United Nations Millennium Declaration. Adopted by General Assembly resolution 55/2 of 8 September 2000. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-millennium-declaration> (дата звернення: 24.02.2024)
11. Як ООН підтримує Цілі сталого розвитку в Україні. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (дата звернення: 24.02.2024)
12. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Adopted by General Assembly resolution № 70/1 of 25 September 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 24.02.2024)

Лисенко О. М. Протидія гендерним стереотипам у контексті міжнародно-правових актів

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю подолання шкідливих гендерних стереотипів, що обмежують права та можливості осіб за ознакою їхньої статі, як невід'ємного аспекту забезпечення гендерної рівності в сучасному активному суспільстві. Метою статті є дослідження нормативно-правових засобів, якими міжнародні правові інструменти Організації Об'єднаних Націй впливають на протидію гендерним стереотипам у контексті базових міжнародних конвенцій, угод та правових механізмів, спрямованих на елімінацію стереотипів, що ставлять обмеження через стать.

Теоретичний аналіз міжнародно-правових актів дає змогу визначити ефективні стратегії для подолання гендерних стереотипів у міжнародному праві та міждержавних відносинах. У роботі досліджено ключові нормативні акти ООН, зокрема Статут ООН, Міжнародні пакти про права людини, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Пекінську декларацію та Платформу дій, Декларацію тисячоліття ООН, Цілі сталого розвитку до 2030 року. Розглянуто роль Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок і механізми індивідуальних скарг згідно з Факультативним протоколом. Висвітлено важливі положення міжнародних документів щодо ліквідації гендерних стереотипів і створення умов для рівноправності статей. Зокрема, наголошено на необхідності усунення дискримінації, забезпечення рівних прав і можливостей в освіті, праці, сімейному житті, протидії насильству через стереотипи. Розглянуто заходи із залучення жінок до процесів прийняття рішень, забезпечення фінансових ресурсів для проєктів з гендерної рівності тощо. Узагальнено, що чинні міжнародні акти ООН передбачають комплексні механізми протидії гендерним стереотипам, проте вони часто мають декларативний характер або не визначають чітких процедур реалізації прав. Надано рекомендації щодо уточнення визначень гендерних стереотипів, розширення їх охоплення, запровадження санкцій за їх поширення, ефективнішого моніторингу, фінансування досліджень та програм із подолання стереотипів. Підсумовано, що засоби протидії гендерним стереотипам є важливою складовою міжнародного права для реалізації принципів справедливості, рівності та прав людини незалежно від статі.

Ключові слова: гендерні стереотипи, міжнародно-правові акти, ООН, гендерна рівність, права людини.

Lysenko O. M. Counteracting gender stereotypes in the context of current international legal acts

The relevance of the research topic is determined by the need to overcome harmful gender stereotypes that limit the rights and opportunities of individuals based on their gender, as an integral aspect of ensuring gender equality in modern active society. The aim of the research is to study the legal means by which the international legal instruments of the United Nations influence the counteraction of gender stereotypes in the context of basic international conventions, agreements and legal mechanisms aimed at eliminating stereotypes that impose limitations based on gender. The theoretical analysis of international legal acts helps to identify effective strategies for overcoming gender stereotypes in international law and interstate relations. Key UN normative acts are examined, including the UN Charter, International Human Rights Covenants, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Beijing Declaration and Platform for Action, United Nations Millennium Declaration, 2030 Agenda for Sustainable Development Goals. The role of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women and the mechanisms for individual complaints under the Optional Protocol are considered. The study highlights important provisions of international documents regarding the elimination of gender stereotypes and the creation of conditions for gender equality. In particular, it emphasizes the need to eliminate discrimination, ensure equal rights and opportunities in education, work, family life, and counter violence stemming from stereotypes. Measures for involving women in decision-making processes, providing financial resources for gender equality projects, and others are examined. It is generalized that the current UN international acts provide comprehensive mechanisms for countering gender stereotypes, but they often have a declarative character or do not define clear procedures for realizing rights. Recommendations are provided on clarifying the definitions of gender stereotypes, expanding their coverage, introducing sanctions for their dissemination, more effective monitoring, funding research and programs for overcoming stereotypes. It is concluded that the means of counteracting gender stereotypes are an important component of international law for realizing the principles of justice, equality, and human rights regardless of gender.

Key words: gender stereotypes, international legal acts, UN, gender equality, human rights.

DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-321-327